

Hemşirelikte Etik Dersini Alan Hemşirelik Öğrencilerinin Etik Kavramına İlişkin Algıları: Bir Metafor Çalışması

The Perceptions of Nursing Students Taking the Ethics in Nursing Course on the Concept of Ethics: A Metaphor Study

Fatma Dilek Turan¹

¹ Aksaray Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aksaray/TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 02/09/2021

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 18/04/2022

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Türkiye, Published online: 05/12/2022

ÖZ

Amaç: Araştırma ile “Hemşirelikte Etik” dersini alan hemşirelik öğrencilerinin etik kavramına ilişkin algılarının metafor aracılığıyla ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama aşaması, Nisan-Mayıs 2021 tarihlerinde bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümü öğrencilerinden, hemşirelik bölümü sekizinci dönem dersi olan “Hemşirelikte Etik” dersini alan 39 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler Öğrenci Bilgi Formu ile Etik algılarını sorgulayan, “Etik ... gibidir, çünkü...” metafor cümlesi kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama aşaması online olarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrenciler arasında cevabı metafor içermeyen öğrenci bulunmadığından, araştırma 39 hemşirelik öğrencisi ile tamamlanmıştır. “Etik” algısına yönelik üretilen metaforlar; Yol Gösterme, Parçalardan Oluşan Bütün, Bireye Özgünlük ve Hassasiyet/Güçlülük olmak üzere toplam dört kategoride toplanmıştır.

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin “etik” algısına yönelik ağırlıklı olarak olumlu metaforlara sahip oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin etik kavramına ilişkin metaforlarının çeşitlilik göstermesi ise bu dersin öğrencilerin eleştirel düşüncelerine katkısını net olarak yansıtmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hemşire, etik, metafor, öğrenci, öğrenci hemşire

ABSTRACT

Objective: The purpose of this study was to use metaphor to expose the perceptions of fourth-year nursing students who studied the “Ethics in Nursing” course on the concept of ethics.

Methods: The study used phenomenology design, which is a qualitative research method. The data collection phase of the study was carried out in April-May 2021 with the participation of 39 students who took the “Ethics in Nursing” course, which is the eighth semester course of the nursing department from a state university. The data were collected using the Student Information Form and the metaphor sentence “Ethics is like ... because...”. The data collection phase was carried out online.

Results: Since there were no students whose answers did not contain metaphors, the study was completed with 39 nursing students. The metaphors produced for the perception of “ethics” were gathered in four categories. These categories are; guidance, the whole made up of parts, individuality and vulnerability/strength.

Conclusion: It has been determined that nursing students have predominantly positive metaphors for the perception of “ethics”. The diversity of students' metaphors regarding the concept of ethics clearly reflects the contribution of this course to students' critical thinking.

Keywords: Nurse, ethics, metaphor, student, student nurse

ORCID IDs of the authors: FDT: 0000-0001-6130-6896

Sorumlu yazar/Corresponding author: Arş. Gör. Dr. Fatma Dilek Turan

Aksaray Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aksaray/TÜRKİYE

e-posta/e-mail: ozgeyaman@sakarya.edu.tr

Atıf/Citation: Dilek Turan F. (2022). Hemşirelikte Etik Dersini Alan Hemşirelik Öğrencilerinin Etik Kavramına İlişkin Algıları: Bir Metafor Çalışması. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 5(3), 403-412. DOI:10.38108/ouhcd.990016

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Etik tarih boyunca insanlar tarafından oluşturulan bir değerler topluluğudur (Tosun, 2021). Bireylerin hareketlerindeki doğru ya da yanlışların tespit edilmesini sağlar (Hanım, 2018). Bireylerin, içinde buldukları duruma yönelik farklı davranış seçenekleri içinden doğru olanı uygulayabilmelerini hedefleyen ve uygulanan yaklaşımın diğer bireyleri ne derece etkileyeceğini irdeleyen bir kavramdır (Karadağlı, 2016). Dolayısıyla etik kavramı her meslek grubu ile yakın ilişkilidir. Mesleğe ilişkin uygulamadaki doğruları ve hataları göstermektedir (Işıklı, 2018). Tüm mesleki uygulamaların altyapısında, o mesleğin gerekliliklerinin adil, doğru ve eşit olarak sergilenmesinin gerekliliği bulunmaktadır (Toplu, 2012). Bu nedenle mensup olduğu mesleğin etik değerlerine sahip olmayan meslek üyeleri, topluma fayda sağlayamamakta hatta zarar vermektedir. Bahsedilen etik değerler ve bunların uygulamaları etik ilkelere dayanmaktadır. Etik ilkeler, kısaca amacı ve yaklaşımları yönlendiren temel evrensel ahlaki doğrular olarak tanımlanmaktadır (Okuroğlu ve ark., 2014). Etik ikilemlerde doğru yaklaşımda bulunmayı sağlar.

Tüm meslek gruplarında olduğu gibi sağlık bakım hizmeti sunulurken karşılaşılabilecek etik hataları ayırt edebilmek ve bu durumlara ilişkin etik kararlar verebilmek oldukça önemli bir durumdur (Cerit ve Öztürk, 2021). Etik karar verme durumu ise etik duyarlılığın ilerlemesine ve düşünme gücüne bağlı olarak şekillenmektedir (Aydoğan ve Ceyhan, 2019). Sağlık profesyonelleri içinde en çok sayıya sahip olması ve hasta ile en yakın ilişkide olması bakımından, hemşireler sıklıkla etik kararlar vermek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle hemşirelerin, etik yükümlülüklerini etik ilkeler doğrultusunda yerine getirmedeki etik duyarlılıklarının değerlendirilmesi bir gerekliliktir (Miliken, 2018; Tosun, 2021). Etik bir sorunun giderilmesindeki ön şartın, klinik uygulamada karşılaşılan olayın etik açıdan sorgulanması ve yönetilmesi olduğu düşünüldüğünde (Borhani ve ark. 2017; Tosun, 2021), hemşirelerin bu konudaki yetkinliğinin gerekliliği açıkça görülmektedir. Hemşirelerin sağlık uygulamaları esnasında sıklıkla etik sorunlarla karşılaşmaları, bu tür durumlarda etik karar vermelerinin gerektiği ancak etik karar verme sürecinde zorlanabildikleri literatürde ortaya konmuştur (Arslantaş, 2015; Tosun, 2021). Etik karar verme bakımından zorlansalar da uğraş alanının insan olması ve güvenli bir sağlık bakım hizmeti sunmalarının gerekliliği; hemşirelere etik

sorumluluklar yüklemektedir (Temiz ve ark. 2017). Hemşirelik, temelleri kuramsal ve uygulamalı eğitimlere dayanan profesyonel bir meslektir. Hemşirelerin etik yaklaşım sergilemesi; hem hasta bireylerin sağlığına kavuşmalarına katkı sağlamakta hem de hemşireleri kendi sorumluluklarını belirlemeleri, doyum, tutarlılık, motivasyon, meslek içindeki dayanışmalarını artırmaları, önyargıyı önlemeleri, mesleki konumunu güçlendirmeleri ve otonomiye sağlamaları bakımından güçlendirmektedir (Aydoğan ve Ceyhan, 2019; Çekiç ve Yüksel, 2021). Etik kavramının hemşirelerin klinik uygulamalarındaki ve hemşirelik eğitimindeki önemi ortadadır. Araştırmada öğrenci hemşirelerin etik algılarını ortaya çıkarmak için derinlemesine analiz yapmaya imkân veren metafor analizi yöntemi kullanılmıştır. Metaforlar araştırmada cevabı aranan sorunun derinlemesine değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Metaforlar bireylerin kavramlarla ilgili algısını ortaya çıkarmak için kullanılabilir en etkili bilişsel yapılarıdır (Doğan, 2021).

Metafor, bir kavramın bireyde oluşturduğu anlamsal ifade olarak tanımlanmaktadır (Eraslan, 2011). Bireyin dünyayı anlaması ve anlamlandırmasını şekillendirmektedir (Teskereci ve ark., 2015). Anlaşılması zor soyut kavramların bilinen kavramlara benzetim yoluyla öğrenilmesinde kullanılmaktadır (Keskin ve ark., 2019). Bireyin metafor üretilen kavramla ilgili bilinçaltındaki izleri, bilişsel sistemindeki bilgi birikimi, yaşamsal tecrübeleri oluşturduğu metafora yansımaktadır. Hedef kitleye kolay anlaşılabilir cümlelerle farklı bir bakış ve yaklaşım şekli sunmaktadır. Başka bir ifade ile metafor, bireylerin algılarını ortaya koymada, problem çözümünde ve zihinsel bir model oluşturmasında etkili bir yöntemdir (Şenyuva ve Kaya, 2013; Limon ve Durnalı, 2018). Öğrenilen bilgiler ile mevcut sahip olunan bilgiler arasında bir köprü niteliği taşımaktadır (Keskin ve ark., 2019). Hemşirelik ile ilgili metaforları önemli kılan durum, hemşireliğin sağlık bakımındaki rol ve sorumluluklarını yansıtmasına ek olarak hemşireliğin olmazsa olması olan değerlerinin öğrenci gözü ile yansıtılmasına olanak sağlamasıdır (Özveren ve ark. 2018). Ancak literatürde etik kavramını hemşireliğin eğitim aşamasında olan hemşirelik lisans öğrencilerinin bakışı ile değerlendiren, öğrencilerin etik kavramından algısını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmada bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümünde eğitimine devam eden ve Hemşirelikte Etik dersini alan,

hemşirelik mesleğine en yakın adaylar olan hemşirelik öğrencilerin, etik kavramına ilişkin algılarının metafor aracılığıyla ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Araştırma Soruları:

1. Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin etik kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar nelerdir?
2. Üretilen metaforlar hangi kategoriler altında toplanabilir?

Yöntem

Yapılan çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan “olgu bilim” deseni kullanılmıştır. Kullanılan bu desen, farkındalığın olduğu fakat derinlemesine ve ayrıntılı görüşe sahip olmadığımız olgularda, gerçeği somutlaştırmak hususunda yararlanılabilecek çok önemli bir araştırma desendir. Bu desenin, tarifini net olarak yapamadığımız durumları netleştirmeyi amaçlayan araştırmalarda kullanılması oldukça önemlidir (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Bu noktada amaç, bir olayı katılımcıların bakış açısından tarif edebilmektir. Olgu bilim deseni nitel araştırma yöntemine dahil olsa da bireysel ifadelerin ve bakış açılarının araştırmanın temelini oluşturması, bu deseni diğer nitel araştırmalardan farklı kılmaktadır (Limon ve Durnalı, 2018).

Bu araştırma bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi’nde Hemşirelik Bölümü’ne kayıtlı olan, Hemşirelikte Etik Dersini alan hemşirelik öğrencileri ile Nisan-Mayıs 2021 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Hemşirelikte Etik dersi 14 haftalık müfredata sahip, hemşirelik müfredatının sekizinci yarıyılına dahil olan bir seçmeli bir ders olup, kurumda ilk kez açılmıştır. Sekizinci yarıyılıda alınması dolayısıyla çoğunluğu hemşirelik son sınıf öğrencileri oluştursa da dersi üstten alan (3. sınıf) ya da alttan alan (mezun olamamış) öğrenciler de olabilmektedir. Dersin içeriğinde ilk dört hafta etiğin tarihçesi, sağlıkta etik, hemşirelikteki etik kodlar, normlar, temalar konuları işlenmiştir. Takip eden 10 haftada; hemşirelerin etik ikilemleri-hataları sıklıkla yaşayabilecekleri kliniklerdeki ve hemşirelik araştırmalarında etik durumlar ele alınmıştır.

Araştırmaya dahil olan ve “Hemşirelikte Etik” dersini alan hemşirelik öğrencileri, bu dersi COVID-19 pandemisi nedeniyle online olarak (uzaktan eğitim) tamamlamışlardır. Dersin anlatıldığı sistem öğrencilere canlı katılım ya da kayıttan izleme şansı sunmuştur. Ders kurumda 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılı ve Bahar

Yarıyılında ilk kez açılmıştır. Dolayısıyla öğrenciler etik kavramını ilk olarak bu derste tartışabilmiştir.

Araştırmanın evrenini; bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi’nde Hemşirelik Bölümü’ne kayıtlı olan, araştırmanın yapıldığı tarihlerde (Nisan-Mayıs 2021) “Hemşirelikte Etik” dersini alan hemşirelik öğrencileri (39 öğrenci) oluşturmıştır.

Araştırmanın dahil edilme kriteri; online canlı katılım ya da video kayıt izleme yöntemi ile Hemşirelikte Etik derslerin %80’ine katılmış olmak (en az 11 hafta) ve araştırmaya katılmaya gönüllü olmak olarak belirlenmiştir. Araştırmanın hariç tutulma kriterleri ise online canlı katılım ya da video kayıt izleme yöntemi ile Hemşirelikte Etik derslerin %20 ya da daha fazlasına katılmamış olmak (en az üç hafta) ve araştırmaya katılmaya gönüllü olmamak olarak belirlenmiştir. Katılımcıların herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılmak istemesi ya da cevaplarının metafor içermemesi durumları ise araştırmanın dışlama kriteri olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla araştırmanın yapıldığı üniversitenin, hemşirelik bölümünde eğitimine devam eden ve “Hemşirelikte Etik” dersine en az 11 hafta katılan tüm öğrenciler (39 öğrenci) araştırmanın örneğini oluşturmıştır. Araştırmada verilerin analizinde etik kavramına ilişkin algılarının metafor içermediği tespit edilen bir öğrenci olmadığından araştırma 39 öğrencinin dahil edilmesiyle tamamlanmıştır. Literatürde hemşirelik ve sağlık bilimleri öğrencileriyle yürütülen bazı araştırmalardaki örneklem büyüklüğü, araştırmanın örneklem büyüklüğüne benzerdir (Teskereci ve ark., 2015; Çolak ve ark. 2016; Çolak ve ark. 2016; Mert, 2018; Özveren ve ark., 2018).

Veriler; araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda oluşturulan “Öğrenci Bilgi Formu” ve “Metafor Formu” kullanılarak değerlendirilmiştir.

Öğrenci Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan formda; öğrencilerin sınıfı, cinsiyeti, yaşı, öğrencilerin gözü ile etiğin hemşirelikteki önemi, klinik karar vermedeki önemi ve etik karar vermenin klinikteki hasta bakımına katkılarını değerlendirmeyi amaçlayan altı soru yer almıştır.

Metafor Formu

Metafor formunda; öğrencilere metaforun ne anlama geldiği açıklanmış, metafor kavramı örnekler ile somutlaştırılmış ve formdaki “Etik benzer. Çünkü” cümlesini tamamlamaları beklenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri online olarak toplanmıştır. Formlar öğrencilerin sistemde kayıtlı e-posta adreslerine iletilmiş, doldurularak araştırmanın ve dersin yürütücüsünün sistem üzerindeki e-posta adresine iletilmesi istenmiştir. Veri toplama araçlarının gönüllü öğrenciler tarafından doldurulmasının ortalama 15 dakika süreceği öğrencilere belirtilmiştir. Ön uygulama 10 gönüllü hemşirelik öğrencisi ile gerçekleştirilmiş, veriler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmanın yapıldığı üniversitenin Etik Kurul'undan yazılı onay (22.02.2021 tarihli ve 2021/01-94 protokol numaralı), araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilerden yazılı aydınlatılmış onam alınmıştır. Araştırma boyunca Helsinki Bildirgesi'ne bağlı kalmıştır.

Verilerin Analizi

Hemşirelik mesleğinde etik kavramının işlendiği Hemşirelikte Etik dersini alan öğrencilerin etik kavramına ilişkin metaforlarının değerlendirilmesinde, "içerik analizi"nden yararlanılmıştır. İçerik analizinin temeli, birbiriyle benzer verileri belirlenen temalar/kavramlar çerçevesinde bir araya getirmeye ve anlaşılabilirliği yüksek şekilde yorumlamaya dayanmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2011). İçerik analizi beş basamakta gerçekleştirilmektedir. Bu basamaklar sırası ile; isimlendirme, tasnifleme, kategorize etme, geçerlik-güvenirliği sağlama ve verilerin dijital ortama aktarılmasıdır.

İsimlendirme basamağında; örnekleme yer alan öğrenciler tarafından üretilen metaforlar listelenmiş, metaforların açık ve net olup olmadığı incelenmiştir. Bu basamakta metafor içermeyen veri bulunmamıştır.

Tasnifleme basamağında; metaforlar, birbirleri ile benzerlikleri ve farklılıkları değerlendirilerek listelenmiştir. Sonrasında her bir metafor; konusu ve kaynağı bakımından incelenerek listelenmiştir.

Kategorize etme basamağında; metafor listesi temel alınarak ve birbirine yakın metaforlar gruplanarak dört farklı kategori oluşturulmuştur.

Geçerlik-güvenirliği sağlama basamağında; elde edilen dört kategori altında listelenen metaforların, altında toplanan grubu temsil edip etmediğinin yeniden kontrol edilmesi amacı ile iki öğretim elemanından görüş istenmiştir. Birden fazla kodlayıcının kodlama yaptığı çalışmalarda, kodlayıcılar arası güvenirliliğin hesaplanması (Cohen's Kappa) gerekmektedir (Kılıç, 2015).

Ancak araştırma tek araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Son basamak olan verilerin dijital ortama aktarılması basamağında, tüm veriler dosya halinde bilgisayara aktarılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın yapıldığı kurumda "Hemşirelikte Etik" dersini alan öğrencilerden araştırmaya katılan öğrenci sayısı 39'dur. Metafor içermeyen bir veri toplama formunun tespit edilememesi sonucunda araştırmada veri kaybı yaşanmamış, araştırma 39 öğrenci ile tamamlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerinin %87.2'i kız, yaş ortalaması 22.3±2.2 yıl ve %82'si hemşirelik bölümü son sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin büyük kısmı (%94.9) daha önce "hemşirelik ve etik" ile ilgili bir akademik faaliyete katılmadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin %92.3'i etik kavramını öğrenmelerinin kritik düşüncelerine katkı sağladığını, %97.4'ü klinik karar vermede etik kavramını bilmenin katkısı olduğunu ve tamamı etik kavramını bilmenin olası malpraktisleri önleyebileceğini ifade etmiştir (Tablo 1). Araştırmaya dahil edilen öğrenciler "etik" kavramına ilişkin 36 metafor üretmiştir. Öğrenciler tarafından etik ile ilişkilendirilen ilk dört metafor sırasıyla; "harita (f=2)", pusula (f=2)", "pamuk ipliği (f=2)" ve "vicdan (f=2)"dir. Metaforlar net olarak ayrılmış, ortak kategorilerde metaforlar tespit edilmemiştir. Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin etik kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar dört kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler içerdikleri metafor sayılarına göre sırasıyla; "yol gösteren (11 metafor)", "parçalardan oluşan bütün (10 metafor)", "bireye özgülük (10 metafor)" ve "hassasiyet/güç (6 metafor)" şeklindedir (Tablo 2).

Yol Gösteren Kategorisi (11 metafor)

Bu araştırmada öğrenciler; etik kavramını yol gösteren bir kılavuza benzetmişlerdir. Etik kavramını pusula, harita, el feneri, karanlıktaki bir ışık, güneş, ay, dikiz aynası ya da trafiği düzenleyen bir trafik levhası ile bağdaştırmışlardır. Yol gösterme, yönlendirme paydasında toplanan bu ifadeler "Yol Gösteren" kategorisinde toplanmıştır. Bu kategoride 13 öğrenci tarafından 11 metafor ifade edilmiştir. Öğrencilerin ikisi etik kavramını bir pusulaya benzetmiş onlardan biri şu açıklamayı yapmıştır: "Etik kesinlikle bir pusula gibidir. Çünkü yaşanan etik ikilemleri birer yön olarak düşünürsek, pusula yani etik bizim doğru yolu bulmamızı sağlar. Nerede olursak olalım her durumda tek güvenilir seyir aracımızdır (5-K)." Etiği güneşe benzeten bir öğrenci ise; "Etik güneş gibidir. Çünkü karanlıkta

yolumuzu hatta kendi benliğimizi bulmamızı sağlar. Evrensel bir yol haritasıdır. Gece ve gündüzü anlayabilmek için nasıl güneşe muhtaç isek, doğru yaklaşımda bulunabilmemiz için de etik değerleri muhtacı (6-K)” ifadesini kullanmıştır. Başka bir öğrenci ise etik kavramını otomatik bir düzelticiye benzetmiş ve “Etik bilgisayarların yazım programlarındaki otomatik düzelticilere benzer. Çünkü etiğin doğru ve yanlış olarak kesin bir ayrımı olmasa da bazı kodlar ile karar vermeyi sağlar. Yanlış bir kararda bize ilkeler ile yönlendirir. Otomatik olarak uyarır. Örneğin bize yarar sağlama/zarar vermeme ilkesi der ve biz içinde bulunduğumuz durumda o ilke ile yön buluruz (10-K)” şeklinde özetlemiştir.

Parçalardan Oluşan Bütün Kategorisi (10 metafor)

Araştırmada yol gösteren kategorisinden sonra en fazla metafor içeren kategori bu kategori olmuştur. Öğrenciler bu kategoride etiği, birçok bileşene sahip olmasına karşın bütün olarak anlam ifade eden bir kavram olarak belirtmişlerdir. Bu kategoride etik; içinde yüzlerce tane içeren bir meyve olan bir nara, uzaktan bakılan ve birçok coğrafyayı içeren bir manzaraya ya da haklı, haksız ve karar veren tarafların olduğu bir mahkeme ortamına benzetilmiştir. Bu paydada toplanan tüm metaforlar bu kategoriye dahil edilmiştir. Öğrencilerden biri, “Etik bir anne çocuk ilişkisine benzer. Çünkü anne ve çocuk ilişkisi acı tatlı, mutlu kızgın birçok duyguyu içerir. Hem iyi hem de kötü anılar ya da yaşanmışlıklar olabilir. Ancak bütün olarak anne çocuk ilişkisi iyi kurulmuşsa çocuk ileride de doğru kararlar verebilir. İçindeki olaylar parça parça olsa da bütün olarak iyi yapılmış bir ilişkideki parçalar doğru bir bütünü ortaya çıkarır. Etik de böyledir. Çok ögesi vardır. Doğru ilkeler toplandığında etik bize doğru kararlar aldırır (28-K)” şeklinde ifade etmiştir. Başka bir öğrenci ise; “Etik vaktinde açan bir ağaç gibidir. Çünkü ağaç vaktinde açıyorsa aslında her parça doğru yerdedir. Doğru sulama, doğru güneş, doğru bakım, doğru budama... Doğru parçalar bir araya gelir ve sağlıklı bir ağaç olur meyve veren... Biri yanlış olsa idi parçalar tamamlanamazdı. Yanlış zamanda çiçek açan ağaç ise meyve veremezdi. Verim olmazdı... Olsa da olgunlaşmazdı. İşte etik de böyle... Tek bir doğru yok ancak doğru parçalar bir araya gelmezse sağlıklı bir bütün olamaz (31-K)” şeklinde tarif etmiştir. Başka bir öğrenci etik kavramını; “Etik bir güle benzer. Çünkü gülün sadece güzel kokusu yoktur. Dikeni de vardır. Ancak sadece dikeni de düşünülürse görüntüsünün ve

kokusunun güzelliği kaçırılabilir. Etikte gül gibi bir araya getirenleri ile değerlendirilmelidir. Bazen acıtır karar vermek, bazen manevi olarak rahatlatır. Bazen mutlu eder, ama bazen öyle karar almak durumunda kalırsınız ki başka bir yere gidip ağlarsınız. Güzel kokunun ve dikenlerin gülü meydana getirdiği gibi etik kavramını da uygularken üzen ya da mutlu eden ilkeler bir araya getirir (4-E)” olarak değerlendirmiştir.

Bireye Özgünlük Kategorisi (10 metafor)

Bu kategoride öğrenciler etik kavramının yanlış ya da doğru olarak kesin bir ayrımının olmadığını, ilkeler ile hareket edildiğini ve ilkeleri bireylerin yorumlayabildiğini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla terazi, ahlak, din, oksijen gibi bireye özgünlüğün anlatıldığı metaforlar bu kategoride toplanmıştır. Bu kategoride 10 metafor tespit edilmiştir. Bir öğrenci etik kavramını; “Etik hayal kurmak gibidir. Çünkü hayal kurmanın doğrusu yanlış olmaz, kimse de kimseyi hayalinden dolayı irdeleyemez. Kişi kendi olmasını istediği hedefi ne ise onun hayalini kurabilir. Sonra gerçekleştirmeye çalışır. Etik de böyledir. Zor anlarda ikilemlerde kalındığında en doğruyu yapmak için kişi kendi etik yaklaşımını sergiler. İlkeler ve kodlar evrensel ancak yaklaşımda bireysellik olabilir. Tıpkı hayal kurmak gibi... (36-K)” şeklinde belirtmiştir. Diğer bir öğrenci “Etik vicdan gibidir. Kişi vicdanı ile hareket ettiğinde karşısındakini korur. Onu zarar vermemeyi hedefler. Vicdanlı davranmak empatiyi de getirir. Ancak vicdan kişiye göre şekil alabilir. Herkesin hedefi zarar vermemek ve yarar sağlamak olsa da herkes aynı ölçüde yapamayabilir. Etik da aynı böyledir. İlk hedef hep zarar vermemektir. Ancak bireysellik de barındırır. Evrensel ama herkes bir olaya birebir aynı yaklaşımda bulunamaz. (17-K)” şeklinde belirtmiştir. Başka bir öğrenci; “Etik oksijen gibidir. Çünkü herkese gereklidir. Ancak gereksinim herkeste aynı oranda değildir. Bireysellik gösterir (24-E)” şeklinde ifade bulunmuştur.

Hassasiyet/Güçlülük Kategorisi (6 metafor)

Bu kategoride öğrenciler etik kavramını güç ile özdeşleştirmişlerdir. Bazı öğrenciler etiği, gücün yüksek olduğu bir kavram olarak algılamakta bazı öğrencileri ise etiği gücün yetersiz olduğu, hassasiyetin ve kırılabilirliğin daha yüksek olduğu bir kavram olarak ifade etmişlerdir. Etik kavramı bazı öğrenciler tarafından dört mevsim yeşil kalan ağaçlar kadar güçlü, bazı öğrenciler tarafından ise çatladığında asla eskisi gibi olamayan bir çığ yumurta kadar hassas olarak belirtilmiştir. Sonuç olarak güç paydasında toplanan metaforlar bu

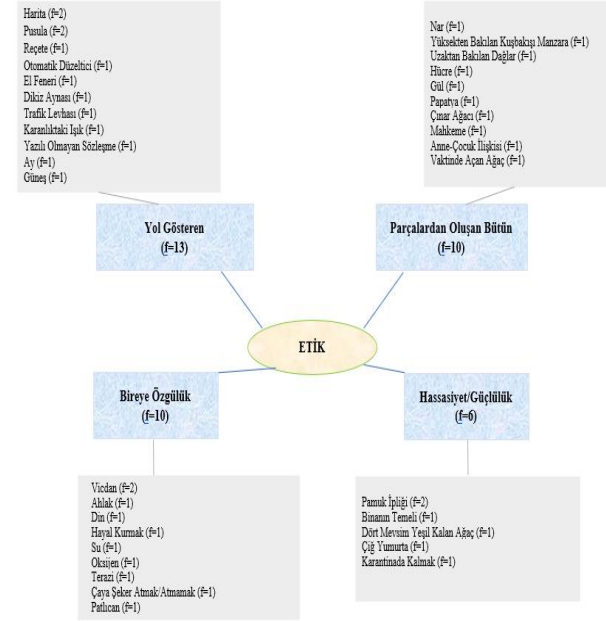
kategoriyi oluşturmuştur. Bu kategoride altı metafor bulunmaktadır. Bir öğrenci etiği; “*Etik bir binanın temeli gibidir. Çünkü bir binanın temeli en güçlü yeridir. Sadece beton ile yapılır. Güçlü ve sarsılmaz olmaz zorundadır. Etik de böyledir. Temelin binaya güç kattığı gibi yaklaşımlarımıza güç katar. Dayanıklılık sağlar (34-K)*” şeklinde belirtmiştir. Başka bir öğrenci “*Etik pamuk ipliğine benzer. Çünkü pamuk ipliği hassastır. İki şeyi bağlamak birleştirmek için kopmaması gerekir. Etik de böyledir. Çok hassas seçimler yapmamız gereken anlarda ve bir olayın sonunda önemli kararlar vereceğimiz zamanlarda hassasiyetle yaklaşmamızı sağlar. Elimizdeki ipin kopmaması için nasıl hassas ve titiz davranıyorsak, etik de sağlıklı bir yaklaşım için hassasiyet kazandırır. Bize titizlik ve imtina sağlar (19-E)*” şeklinde belirtmiştir.

Tartışma

Soyut ve anlaşılması güç kavramların anlamlandırılmasında metaforların güçlü bir araç ve araştırma yöntemi olduğu literatürde net olarak belirtilmiştir (Çekiç ve Yüksel, 2021). Etik kavramı ise her alanda olduğu gibi sağlık alanında da vazgeçilemeyecek ancak anlaşılması güç temel kavramlardan biridir. Dolayısıyla araştırmanın başlangıç noktası da bu kabul edilmiş ve hemşirelik müfredatında ilk kez etik kavramını detaylı olarak işleyen ve ders olarak (Hemşirelikte Etik Dersi) bir dönem boyunca detaylı tartışan öğrencilerin “etik” kavramına yönelik algılarının metafor aracılığıyla ortaya koyulması amaçlanmıştır. Araştırmada hemşirelik ve etik dersini ilk kez lisans müfredatında bir dönem boyunca ders olarak işleyen 39 hemşirelik öğrencisi tarafından 36 metafor oluşturulmuştur (Şekil 1, Tablo 2). Oluşturulan metaforlardan sadece dördü birden fazla öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Bu durum etik kavramını ne kadar öznel olarak algıladıkları ve bireysel olarak anlamlandırdıkları anlamına gelmektedir. Geniş bir metafor yelpazesinin olması aynı zamanda etik kavramının ve metaforun doğasına uygundur. Etik kavramının evrensel olsa da soyut bir kavram olduğu ve düşünce gücü ile birçok şekilde ifade edilebileceği (Aydoğan ve Ceyhan, 2019); metaforların ise tamamen bireylerin tariflerine dayalı bir çözümleme yöntemi olduğu (Şimşek ve Yıldırım, 2011; Şenyuva ve Kaya, 2013; Limon ve Durnalı, 2018) düşünüldüğünde 39 öğrencinin 36 metafor bildirmesi şaşırtıcı olmamaktadır. Bu durum tartışılması ve değerlendirmesi zor olan bir kavramın doğru yöntem ile analiz edildiğinin ve oldukça zengin

sonuçlar elde edildiğinin göstergesidir. Doğru konu, doğru araştırma yöntemi ve doğru populasyonun birlikte kullanıldığının kanıtı niteliğindedir.

Şekil 1. Metafor kategorileri ve metaforlar

Öğrencilerin metaforik algıları dört farklı kategoride toplanmıştır. Araştırmada metafor frekansı yüksek olsa da (36 metafor), metafor kategorilerinin (dört metafor kategorisi) daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin etik kavramını farklı şekillerde ifade etseler de aslında aynı vasıflardan ve özelliklerden bahsettiğini göstermektedir. Başka bir ifade ile aynı kavramı farklı şekillerde tarif ettikleri ancak bu kavramın benzer yönlerini vurguladıkları söylenebilir. Metafor sayılarının yüksek, metafor kategorilerin az olması bu şekilde açıklanabilmektedir. Araştırmada belirlenen metafor kategorileri; “yol gösteren”, “parçalardan oluşan bütün”, “bireye özgünlük” ve “hassasiyet/güçlülük” kategorileridir (Şekil 1, Tablo 2). Metaforların ve kategorilerin pozitif ifadeler olduğu görülmektedir. Öğrencilerin tamamı etik kavramına ilişkin olumlu metaforlar üretmişlerdir. Literatürde hemşirelik öğrencileri ve etik ile ilgili yapılan çalışmalar mevcuttur. Ancak yapılan bu çalışmaların çoğu tanımlayıcı ya da ilişkisel tipte çalışmalardır. Hemşirelik öğrencilerinin etik bilgilerinin ya da karar verme düzeylerinin düşük ya da orta düzeyde olduğu ve etik karar verme sürecinde etkisiz kaldığı sıklıkla belirtilmiştir (Küçük, 2017; Kırşan ve Akın Korhan, 2017; Taylan ve Arslan, 2017; Korhan ve ark. 2018; Karaca, 2018; Alan ve ark., 2019; Aykan ve ark.,

2019; Başaran, 2020; Caner ve ark., 2019; Hançerlioğlu ve ark., 2020; Kırca ve ark., 2020). Çalışmaların önerilerinde ise hemşirelik ve etik derslerinin zengin bir içerik ile hemşirelik müfredatında mutlaka olması gerektiğine yer verilmiştir. Literatürdeki tanımlayıcı ve ilişkisel yöntemde yapılan tüm çalışmaların sonuçları benzer ve paraleldir. Ancak bu kadar benzer ve paralel araştırma sonucuna karşın literatürde etik kavramını, hemşirelik öğrencilerinin kendi algıları ile sorgulayan ya da analiz eden çalışmaya rastlanamamıştır. Oysaki öğrencilerin farklı ölçüm araçları ile (anketler, ölçekler) etik duyarlılıkları, hassasiyetleri, karar vermeleri ya da bunlar ile ilişkili parametreler sorgulanmışken, hemşirelik öğrencilerinin etik kavramını nasıl algıladıklarını sormak gerçeği tüm boyutları ile gözler önüne sermektedir.

Tablo 1. Öğrencilere ait sosyo-demografik ve tanıtıcı özellikler (n=39)

Sosyo-demografik ve Tanıtıcı Özellikler	n	%
Yaş ortalaması 22.3±2.2 yıl		
Cinsiyet		
Kız	34	87.2
Erkek	5	12.8
Kaçıncı sınıf		
4. sınıf	32	82.0
3. sınıf Üstten Alan	4	10.3
Mezun Olmayan (Altıtan Alan)	3	7.7
Daha önce hemşirelik ve etik ile ilgili bir eğitime/sempozyuma katılma durumu		
Evet	2	5.1
Hayır	37	94.9
Etik kavramını öğrenmenin kritik düşünmenize katkısı		
Evet	3	7.7
Hayır	36	92.3
Etik kavramını öğrenmenin klinik karar vermenize katkısı		
Evet	1	2.6
Hayır	38	97.4
Etik kavramını öğrenmenin malpraktisin önlenmesine katkısı		
Evet	39	100.0
Hayır	0	0.0
TOPLAM	39	100.00

Yapılan tüm çalışmalar ile adeta durumun fotoğrafı çekilmiştir, bundan sonraki adımda nitel araştırma

yöntemleri ile kavramın detaylandırılması konuya netlik sağlamakta, hemşirelere ve hemşirelik öğrencilerine fayda sağlamaktadır. Bunu diğer araştırmaların da önerisi olan hemşirelik müfredatında etik kavramının zenginleştirilmesi ve detaylandırılması basamaklarının zeminini hazırlayarak, hatta müfredatın çatısını oluşturarak yapacaktır. Örneğin yapılan çalışmada etik kavramı hemşirelik öğrencilerin gözü ile yansıtılmış, öğrenciler etiği en sık yol gösteren bir rehber olarak ifade etmiştir. Öyle ise mesleğin rehberi olarak görülen bu dersin, hemşirelik eğitiminin ilk yıllarına eklenmesi son derece yararlı olacaktır. Öğrencilerin profesyonel meslek olma yolunun ilk yıllarında bu eğitimi almalı son çok önemlidir. Yol gösteren metafor kategorisinden sonra en sık ifade edilen kategori ise parçalardan oluşan bütün kategorisidir. Bu kategori detaylı olarak incelendiğinde ise hemşirelik öğrencilerinin etiği, parçaların zaman içinde tamamlandığı bir puzzle a benzettikleri dikkat çekmektedir. Diğer bir ifade ile hemşirelik mesleğine ilişkin değerler ve diğer kavramlar ile etiğin pekiştiği düşüncesi net olarak görülmektedir. Bu durum ise hemşirelik öğrencilerinin profesyonel meslek olma yolunda ilk yıldan itibaren müfredatta olmasına ek her yıl müfredatta etik ya da etik ile ilişkili derslerin olmasının gerekliliğini açıkça göstermektedir. Parçalardan oluşan bütün kategorisi ile eşit frekansta metafora sahip bir diğer kategori ise bireye özgülük kategorisidir. Bu kategori aslında sadece hemşirelik öğrencilerinin etiğe ilişkin algılarını yansıtmakla kalmamaktadır. Ek olarak öğrencilerin büyük bir kısmının “etik kavramını öğrenmenin kritik düşünmeye katkı sağladığı” yönündeki düşüncesinin nedenini de ortaya koymaktadır. Öğrenciler etik kavramının evrensel olduğunu vurgu yapsa da etik karar vermenin bireye özgü olabileceğine ve bireyin ahlak ve diğer değerlerinden etkilenebileceğine değinmişlerdir. Bu nedenle etiği hava, su, vicdan kadar gerekli ancak bireyden bireye değişebilecek kadar da özgün olarak tariflemişlerdir. Bu ifadelerine paralel olarak ise etiğin kendi klinik karar verme süreçlerine katkı sağladığını, etik ilkeleri bilmenin klinik karar vermelerine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenci ifadelerinden özetle; evrensel ancak bireye özgü olarak şekillenebilecek bu kavramın bireyin değerleri ile bir bütün oluşturup, karar vermelerine ve etik hatalardan kaçınmalarına yardımcı olacağı görülmektedir. Son kategori ise hassasiyet/güç kategorisidir ki, bu kategori de bireye özgülüğe benzer şekilde yorumlanabilmektedir. Etik kavramını bazı öğrenciler tamamen güç veren ve

güçlü kılan bir kavram olarak algılarken, bazı öğrenciler ise hassas bir kırılma noktası olarak görmektedir. Etik kavramının doğası da gücü ve hassasiyeti bünyesinde barındırmaktadır (Işıklı, 2018; Aydoğan ve Ceyhan, 2019; Cerit ve Öztürk, 2021; Tosun, 2021). Literatüre paralel olarak öğrencilerin etiği bu şekilde iki uçlu olarak algılamaları, bireye özgülük kategorisinde gruplanan metaforlar ile benzer ve klinik karar vermeye etiğin katkısının olduğu görüşleri ile yakından ilişkilidir.

Tablo 2. Öğrencilerin etik kavramına yönelik geliştirdikleri metaforların oluşturduğu kategoriler (n=39)

Kategoriler	Metaforlar	Frekans
Yol Gösteren	Harita (f=2)	13
	Pusula (f=2)	
	Reçete (f=1)	
	Otomatik Düzeltici (f=1)	
	El Feneri (f=1)	
	Dikiz Aynası (f=1)	
	Trafik Levhası (f=1)	
	Karanlıktaki Işık (f=1)	
	Yazılı Olmayan Sözleşme (f=1)	
	Ay (f=1)	
Güneş (f=1)		
Parçalardan Oluşan Bütün	Nar (f=1)	10
	Yüksekten Bakılan Kuşbakışı Manzara (f=1)	
	Uzaktan Bakılan Dağlar (f=1)	
	Hücre (f=1)	
	Gül (f=1)	
	Papatya (f=1)	
	Çınar Ağacı (f=1)	
	Mahkeme (f=1)	
	Anne-Çocuk İlişkisi (f=1)	
	Vaktinde Açan Ağaç (f=1)	
Bireye Özgülük	Vicdan (f=2)	10
	Ahlak (f=1)	
	Din (f=1)	
	Hayal Kurmak (f=1)	
	Su (f=1)	
	Oksijen (f=1)	
	Terazi (f=1)	
	Çaya Şeker Atmak/Atmamak (f=1)	
Patlıcan (f=1)		
Hassasiyet/Güçlülük	Pamuk İpliği (f=2)	6
	Binanın Temeli (f=1)	
	Dört Mevsim Yeşil Kalan Ağaç (f=1)	
	Çiğ Yumurta (f=1)	
	Karantinada Kalmak (f=1)	
TOPLAM	36	39

Hemşirelik ve etik ile ilgili literatürde yapılan çalışmaların geneli tanımlayıcı türde çalışmalardır. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalar ise genellikle hemşireler ile yapılmıştır, hemşirelik öğrencileri ile yapılmış çalışma sayısı daha az bulunmuştur. Öğrenci hemşirelerin etik algılarının metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmayı amaçlayan bir araştırmaya ise rastlanamamıştır. Dolayısıyla araştırma konuya ilişkin yapılabilecek diğer çalışmalara bir basamak olabilecek, literatürdeki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayabilecek, ışık tutacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma sadece “Hemşirelikte Etik” dersini alan hemşirelik öğrencileri ile yapılmıştır. Tüm hemşirelik öğrencileri ile yapılarak, dersi alan ve almayan hemşirelik öğrencilerinin metaforlarının karşılaştırılmaması araştırmanın sınırlılığı olarak görülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçları ışığında hemşirelikte etik dersini alan hemşirelik öğrencilerinin etik algılarına yönelik oluşturdukları metaforların tamamının olumlu olduğu, etik kavramını bilmenin klinik karar vermelerine katkı sağlayacağı belirlenmiştir. Etiği en sık yol gösterici olarak görmeleri dolayısıyla etik eğitiminin müfredatta ilk yıllardan itibaren başlaması ve etiğin değerler ile yoğurulduğunun ifade edilmesi dolayısıyla her yıl meslek etiği ile ilişkili derslerin müfredata eklenmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda, akademisyenlerin öğrencilerin klinik karar vermelerinde etiğin önemini vurgulamaları ve lisans düzeyinden başlanarak hemşireliğin akademik ve klinik tüm alanlarında meslek etiğini pekiştiren her türlü akademik faaliyete (seminer, sempozyum, workshop, söyleşi, kolokyum vb.) yer vermeleri ve zaman ayırmaları temel bir gerekliliktir. Verilen etik eğitimler sonrasında uygulama alanlarında öğrencilerin etik yaklaşımlarına zaman tanımak, değerlendirmek ve etiğe ilişkin görüşlerini belli aralıklar ile değerlendirmek son derece önemlidir. Bu aktiviteler; öğrencilerin etik karar verebilmeleri dolayısıyla öncelikle hasta bakımına ve konforuna, ardından kliniklere ve literatüre ışık tutacaktır.

Teşekkür

Uzman görüşleri konusunda desteğini esirgemeyen hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Çiğdem Ökten, Dr. Öğretim Üyesi Nurten Terkeş ve Arş. Gör. Selin Söyünmez’e teşekkür ederim.

Araştırmanın Etik Yönü/ Ethics Committee

Approval: Araştırmanın yapılabilmesi için Etik Kurul'dan onay (22.02.2021, 2021/01-94) ve katılımcılardan yazılı aydınlatılmış onam alınmıştır. Araştırma boyunca Helsinki Bildirgesine bağlı kalmıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/kavram: FDT; Tasarım: FDT; Danışmanlık: FDT; Veri toplama ve/veya Veri İşleme: FDT; Analiz ve/veya Yorum: FDT; Kaynak tarama: FDT; Makalenin Yazımı: FDT; Eleştirel inceleme: FDT.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu çalışma için herhangi bir kurum veya kuruluşun finansal destek alınmamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Her meslekte olduğu gibi hemşirelik mesleğinde de oldukça önemli olan ve soyut bir kavram olan etik kavramı ilk kez, öğrenci hemşirelerin gözü ile metaforik olarak değerlendirilmiştir.
- Çalışmaya dahil olan öğrenci hemşirelerin tamamının etik kavramına ilişkin olumlu metaforik algılara sahip olduğu belirlenmiştir.
- Etik kavramını bilmenin klinik karar vermede, kritik düşünmede ve olası malpraktisleri önlemede büyük katkısı olduğu belirlenmiştir.
- Çalışma ile öğrencilerin soyut olan etik kavramını anlamaları ve kavramaları, somutlaştırarak ifade edebilmelerine yönelik her türlü akademik çalışmaların yapılmasının ve sonuçların belli aralıklar ile metaforlar aracılığıyla değerlendirilmesinin önemi ortaya konmuştur.

Kaynaklar

- Alan S, Sürücü ŞG, Şenoğlu A, Akça E (2019). Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarının incelenmesi. *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 38-44.
- Arsantaş H (2015). Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliğinde etik konular, kodlar ve standartlar. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 6(1), 47-56.
- Aydoğan A, Ceyhan Ö (2019). Acilde çalışan sağlık personelinin etik duyarlılıkları. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (2), 182-189.
- Aykan EB, Fidancı BE, Yıldız D (2019). Hemşirelik öğrencilerinde ahlaki olgunluk ve etik duyarlılığın değerlendirilmesi. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 1(2), 84-91.
- Başaran AG (2020). Hemşirelik bölümü son sınıf öğrencilerinin intörlük uygulamasında karşılaştığı

- sorunlar, tutumları ve etik açıdan değerlendirmeleri. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 177-183.
- Borhani F, Abbaszadeh A, Mohamadi E, Ghasemi E, Hoseinabad-Farahani MJ (2017). Moral sensitivity and moral distress in Iranian critical care nurses. *Nursing ethics*, 24(4), 474-482.
- Caner N, Efe YS, Erdem E, Başdaş Ö, Bayat M, Yıldırım M. (2019). İntörn hemşirelerde mesleki değerler ve etik duyarlılık. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 28(3), 123-128.
- Çekiç Y, Yüksel R (2021). Metaphors of nursing students on the perception of mental illness: a qualitative study. *Journal of Psychiatric Nursing*, 12(2), 85-92.
- Cerit B, Öztürk E (2021). Yoğun bakım hemşirelerinin ahlaki duyarlılığı ile etik karar verebilme düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(2), 116-123.
- Çolak S, Güzelordu D, Yener MD, Taşdemir R, Topal A, Bamaç B, Çolak T (2016). Metaphors about computer education of first year nursing students. Paper presented at the SHS Web of Conferences.
- Çolak T, Bamaç B, Taşdemir R, Yener D, Güzelordu D, Sivri İ, ve ark. (2016). The Nursing students' metaphors about education of anatomy. Paper presented at the SHS Web of Conferences.
- Doğan, M (2021). Üniversite öğrencilerinin kader algıları: Metaforik bir araştırma. *Kader*, 19(2), 645-677.
- Eraslan L (2011). Sosyolojik metaforlar. *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-22.
- Hançerlioğlu S, Toygar İ, Gül İ (2020). Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, 28(3), 330-336.
- Hanım H (2018). Devlet hastanesinde çalışan hemşirelerin yaşadığı etik sorunlara çözüm önerileri üzerine nitel bir araştırma. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 5(4), 282-289.
- Işıklı Eİ (2018). Hastane çalışanlarının meslek etiği hakkındaki görüşlerinin ve etik sorunlarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 861-873.
- Karaca T (2018). Hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının incelenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 5(1), 24-30.
- Karadağlı F (2016). Profesyonel hemşirelikte etik. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 197-200.
- Keskin MO, Yıldız ÖÖ, Aksakal E (2019). Tıp Fakültesi öğrencilerinin etik kavramına ilişkin metaforik algıları. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 300-313.
- Kılıç S (2015). Kappa Testi. *Journal of Mood Disorders*, 5(3), 142-144.
- Kırca N, Bademli K, Özgönül ML (2020). Öğrenci hemşirelerin etik değerlere yakınlık durumlarının

- belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 23(3), 410-417.
- Kırşan M, Akın Korhan E (2017). Hemşirelik öğrencilerinin klinik öğretimde yaşadıkları etik sorun deneyimleri. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku Tarihi Dergisi*, 25(1), 20-27.
- Korhan EA, Ceylan B, Üstün Ç, Kırşan M (2018). Hemşirelik öğrencileri gözüyle klinik alanda etik sorunlar. *Ege Tıp Dergisi*, 57(2), 75-81.
- Küçük S, Uysal N, Çalbayram NÇ, Kahrıman İ, Altundağ S, Gönenç İ (2017). Hemşirelik öğrencilerinin etik karar verme düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 8(3), 157-162.
- Limon İ, Durnalı M (2018). Doktora öğrencilerinin doktora eğitimi ve öğretim üyelerine yönelik metaforik algıları. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 26-40.
- Mert İS (2018). Hemşire ve stajyer hemşirelerde en fazla stres yaratan olayların nitel araştırma yöntemi ile incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(67), 1043-1059.
- Milliken A (2018). Nurse ethical sensitivity: An integrative review. *Nursing ethics*, 25(3), 278-303.
- Okuroğlu GK, Bahçecik N, Alpar ŞE (2014). Felsefe ve hemşirelik etiği. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 1, 53-61.
- Özveren H, Özden D, Gülnar E (2018). The perception of nursing by first-year nursing students: A metaphor analysis. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 27(2), 162-169.
- Senyuva E, Kaya H (2013). Metaphors for the internet used by nursing students in Turkey: A qualitative research. *Eurasian Journal of Educational Research*, 50, 87-106.
- Şimşek H, Yıldırım A (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Taylan S, Arslan S (2017). Hastane öncesi alanda ve hastane acil servislerinde çalışan sağlık ekibinin etik duyarlılıklarının belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 100-112.
- Temiz Z, Öztürk D, Ünver S, Tohumat ŞG, Akyolcu N, Kanan N, Fethiye N (2017). Cerrahi birimlerde çalışan hemşirelerin etik duyarlılıklarının belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20(2), 83-89.
- Teskereci G, Sümen A, Çiçek SN, Özerli AN (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yabancı dil olarak İngilizceye ilişkin algıları: Bir metafor çalışması. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(3), 294-304.
- Toplu M (2012). Bilim etiği: İnternetin bilim etiği üzerine etkileri. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 654-698.
- Tosun H (2021). Sağlık bakım uygulamalarında etik duyarlılık. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 3(1), 101-104.